

ІННОВАЦІЇ У МИСТЕЦЬКІЙ І ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

УДК 373.2(438):028.5

DOI: 10.33989/2226-4051.2020.22.222014

Teresa Janicka-Panek, Skierniewice

ORCID: 0000-0001-7526-9002

METODY NAUKI CZYTANIA W OPINII WSPÓŁCZESNYCH NAUCZYCIELI WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO I EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ W POLSCE (Z TEORII I PRAKTYKI PEDAGOGICZNEJ)

Celem artykułu jest zaprezentowanie wyników badań na temat metod czytania młodszych uczniów w Polsce. Nauczyciele klas początkowych, zwłaszcza pierwszej klasy mają do dyspozycji wiele metod, ale najczęściej stosują tylko jedną z nich: metodę analityczno-syntetyczną. Jak dowodzą przeprowadzone badania, nauczyciele w procesie zdobywania kwalifikacji, podczas studiów poznają inne sposoby nauki czytania, ale korzystają z nich sporadycznie. Nie dostrzegają związku między niskimi kompetencjami czytania wielu młodszych uczniów a stosowanymi metodami. Wyniki badań wskazują także na rutynowe i stereotypowe ćwiczenia doskonalące czytanie, co może być również przyczyną niezado walających wyników w zakresie tej umiejętności. Warto postawić pytanie o uwarunkowania tej sytuacji oraz poszukiwać skutecznych sposobów doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Słowa kluczowe: nauka czytania, metody czytania, młodzi uczniowie, wyniki badań, niski poziom kompetencji, potrzeba doskonalenia.

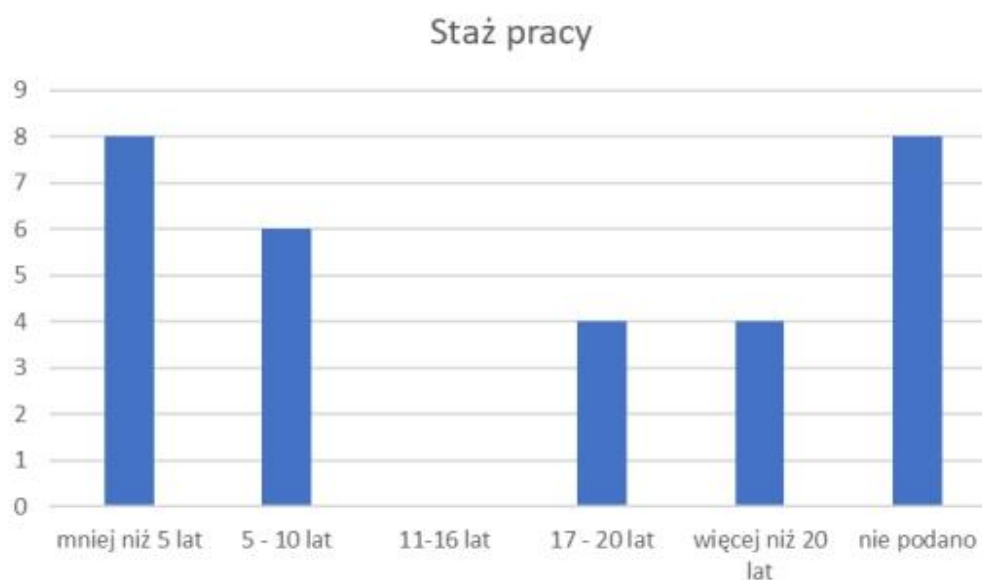
Czytanie, zaraz obok mówienia i pisania jest z pewnością jest z pewnością niezwykle ważnym działem nauczania języka ojczystego. Proces nauki czytania i sama umiejętność czytania ma ogromny wpływ na rozwój mowy dziecka, a co za tym idzie na rozwój jego samodzielnego myślenia. W szkole mówienie, pisanie i czytanie stanowią nierozłączną całość. Zdobycie tych umiejętności jest niezbędnym warunkiem dalszego rozwoju intelektualnego dziecka (Rytłowa, 1963, s. 3). Czytanie pełni następujące funkcje: wspomaga naukę języka u dziecka, rozwija wyobraźnię dziecka, Poszerza zakres słownictwa dziecka, Rozwija słuch dziecka i zainteresowanie

książkami, tworzy więź dziecka z czytającym mu opiekunem, przyspiesza rozwój umiejętności czytania (Silberg, 2005, s. 17).

Badania na temat metod nauki czytania w odniesieniu do współczesnych dzieci i uczniów z klas pierwszych prowadzono drogą internetową (sondaż diagnostyczny, technika: ankietowanie, 30 nauczycieli (12 nauczycieli przedszkoli i 18 nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej). Wśród badanych nauczycieli, zdecydowanie przeważały kobiety (91%).

Wśród respondentów najliczniejszą grupą byli nauczyciele dyplomowani, a więc doświadczeni zawodowo. Najmniej liczną grupę stanowili nauczyciel mianowani. Liczba nauczycieli kontraktowych i nauczycieli stażystów była tożsama.

W niniejszych badaniach interesowała mnie długość stażu pracy pedagogicznej, gdyż od tego uzależniam stan wiedzy metodycznej oraz doświadczenia zawodowego badanych nauczycieli. Jak można zauważyć na wykresie ośmioro respondentów nie podało takiej informacji. Najbardziej liczną grupę stanowili nauczyciele o stażu pracy krótszym niż 5 lat, a więc posiadający niewielkie doświadczenie pedagogiczne i podstawową wiedzę, wyniesioną ze studiów.

Źródło: badanie własne

Wśród respondentów znaleźli się zarówno nauczyciele pracujący w szkole na wsi, jak i ci pracujący w mniejszych i większych miastach. Część nauczycieli nie udzieliła informacji na temat miejsca pracy, jednak wśród pozostałych najliczniejszą grupą byli nauczyciele

pracujący w szkołach wiejskich. Grupą najmniej liczną byli natomiast nauczyciele pracujący w szkołach, znajdujących się na terenie dużych miast, zamieszkiwanych przez ponad 80 tysięcy mieszkańców.

Znajomość metod nauki czytania wśród nauczycieli

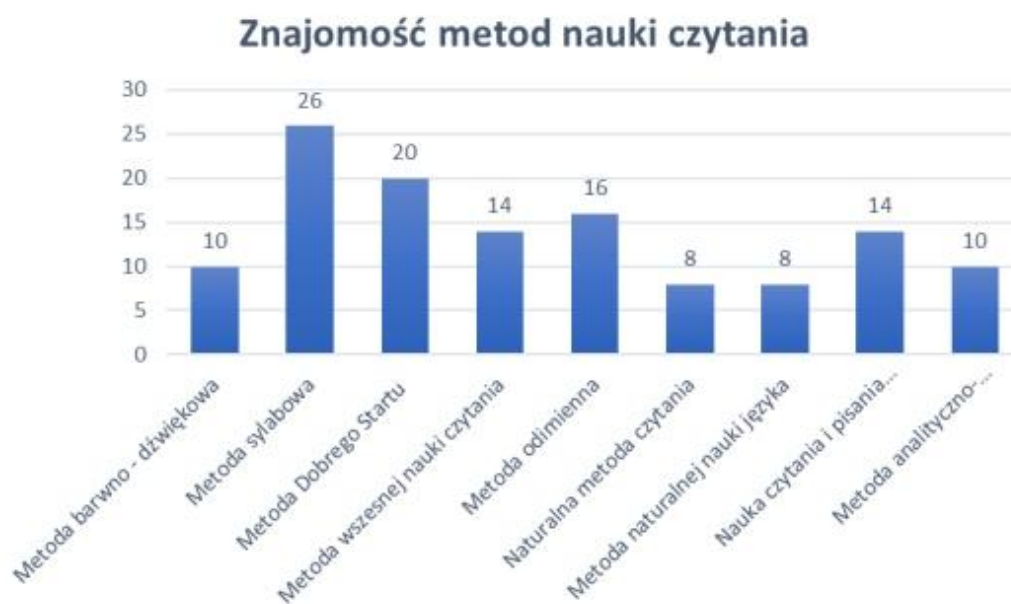
Z badawczego punktu widzenia interesowała mnie **znajomość metod nauki czytania wśród nauczycieli**; byłam zainteresowana, które metody spośród podanych wybiorą badani.

W kwestionariuszu ankiety wymieniono następujące metody nauki czytania:

- metoda barwno – dźwiękowa,
- metoda sylabowa,
- Metoda Dobrego Startu,
- Metoda wczesnego nauczania czytania,
- Metoda odimienna,
- Naturalna metoda czytania,
- Metoda wczesnego nauczania czytania,
- Nauka czytania i pisania metodą fonetyczno-literowo-barwną,
- Metoda analityczno-syntetyczna o charakterze funkcjonalnym.

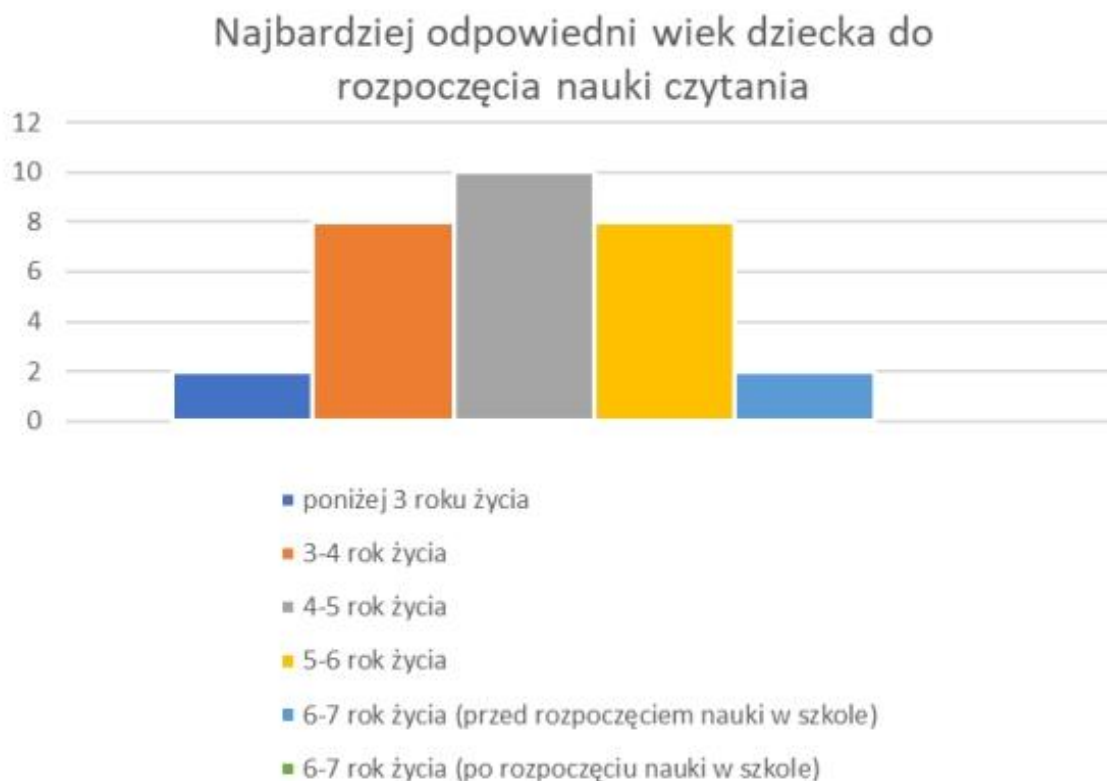
Nauczyciele mieli za zadanie zaznaczyć wszystkie, które są im znane. Ponadto mieli przyporządkować odpowiednie metody do nazwisk ich twórców oraz do ich opisów. Jak prezentuje wykres nr 5 najbardziej znaną metodą okazała się metoda sylabowa Jagody Cieszyńskiej. Najmniej znane okazały się natomiast: naturalna metoda czytania Celestyna Freineta i Metoda naturalna nauki języka Wendy Pye.

Wśród 30 badanych nauczycieli, tylko 6 potrafiło poprawnie przyporządkować wszystkie wymienione metody nauki czytania, do nazwisk ich twórców, a 8 spośród wszystkich respondentów umiało dopasować odpowiednią metodę do jej opisu. Wśród wszystkich wymienionych metod nauki czytania, nie było takiej, która byłaby znana przez wszystkich badanych nauczycieli.

Źródło: badania własne.

Interesowały mnie opinie nauczycieli na temat, który **wiek dziecka** uważają za **optymalny do rozpoczęcia nauki czytania**. Jak można zobaczyć na poniższym wykresie, najwięcej, bo aż 10 nauczycieli wskazało okres pomiędzy 4 a 5 rokiem życia dziecka. Żaden z respondentów nie wskazał okresu po rozpoczęciu przez dziecko nauki w szkole.

Nauczyciele mieli również odpowiedzieć na pytanie czym kierują się w wyborze metody nauki czytania dla swoich wychowanków, więc wymienili oni: umiejętności, które posiada już dziecko; zdolności uczniów; potencjał dziecka; indywidualne predyspozycje dzieci; zainteresowania uczniów; gotowość dzieci do nauki czytania i pisania

Badani nauczyciele **stosują w swoje pracy metody nauki czytania** takie, jak: metoda analityczno -syntetyczna Przyłubskich; metodę wczesnej nauki czytania Glenna Domana; odmienną metodę czytania; metoda sylabowa; Metoda Dobrego Startu.

Wśród wymienionych przez nauczycieli metod, pojawiły się też takie, o których nie znalazłam wcześniej żadnych informacji. Były to: spolszczony program Fonika oparty na metodzie Ruth Muskin.

Za najważniejszy **czynnik warunkujący skuteczność nauki czytania** nauczyciel uznali dojrzałość dziecka – został on wskazany przez wszystkich respondentów. Najmniej ważnym czynnikiem okazały się natomiast warunki finansowe i mieszkaniowe rodziny dziecka. Czynnik ten został wskazany tylko przez dwóch respondentów. Poniższy wykres (7) obrazuje, jakie czynniki wpływające na skuteczność procesu nauki czytania, wskazali badani nauczyciele.

Częstotliwość stosowania ćwiczeń w czytaniu w opinii badanych nauczycieli.

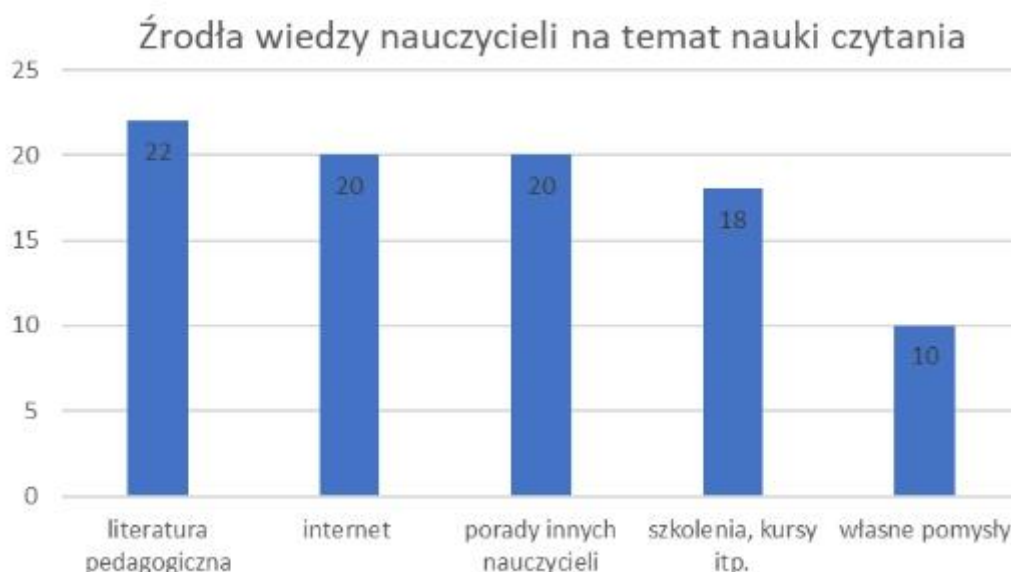
Interesujących danych dostarcza analiza częstotliwości i różnorodności ćwiczeń w czytaniu. Czytanie w klasie szkolnej jawi się jako czynność stereotypowa i monotonna, pozbawiona interesujących doświadczeń, co nie działa na uczniów motywująco.

Tabela nr 1.
Częstotliwość stosowania ćwiczeń w czytaniu w opinii badanych nauczycieli

	Codziennie	3-4 razy w tygodniu	1 -2 razy w tygodniu	Raz w miesiącu	Rzadziej	Nigdy
czytanie ciche w klasie	12	6	2	-	-	6
czytanie wzorcowe przez nauczyciela	24	-	6	-	-	-
czytanie gościa (innego nauczyciela, ucznia, dziecka, gościa)	-	-	6	16	2	6
Głośne czytanie indywidualne	10	6	4	-	2	6
Czytanie z podziałem na role	4	6	4	4	-	10
Czytelnicze prace domowe	10	6	4	2	-	10

Źródło: badania własne

Wśród pytań badawczych zawarłam konieczność zdobycia informacji na temat, **z jakich źródeł** czerpią wiedzę na temat nauki czytania badani nauczyciele. Najczęściej wskazywanym źródłem okazała się literatura pedagogiczna i Internet oraz porady nauczycieli z większym stażem zawodowym.

Źródło: badania własne.

W podręcznikach, z których korzystają nauczyciele, znajdują się teksty dla uczniów, którzy czytają lepiej lub słabiej od swoich rówieśników (zróżnicowany poziom trudności).

Nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej mieli również ocenić ogólny poziom czytania poprawnego, płynnego, biegłego i wyrazistego swoich wychowanków (w skali od 1 do 5). Dane zestawione w tabeli nr 2 dowodzą, że ogólny poziom umiejętności czytania młodszych uczniów jest co najmniej poprawny.

Tabela nr 2.

Rodzaje i techniki czytania uczniów w opinii badanych nauczycieli

	5 – bardzo dobrze	4 – dobrze	3 – poprawnie	2 – słabo	1 – bardzo słabo
Czytanie poprawne	8	2	4	-	-
Czytanie płynne	4	6	4	-	-
Czytanie biegłe	6	4	4	-	-
Czytanie wyraziste	4	4	6	-	-

Źródło: badania własne

Celem badań było sprawdzenie **zróźnicowania poziomu umiejętności czytania** wśród uczniów klas 1 – 3. Nauczyciele mieli do dyspozycji pięciostopniową skalę. Jak widać na poniższym wykresie zróźnicowanie to zawsze było co najmniej na poziomie średnim.

Źródło: badania własne

Badani nauczyciele wymienili następujące metody motywowania młodszych uczniów do czytania:

- brawa i pochwały słowne,
- trening poprawności czytania w czasie tutoringów,
- nagrody w postaci naklejek albo pieczętek w dzienniczku ucznia,
- zachęcanie dzieci do czytania książek, artykułów oraz zamieszania własnych „luźnych”, wypowiedzi pisemnych w przeznaczonym do tego zeszyte,
- przygotowywanie ciekawych zajęć, zabaw i kart pracy dla dzieci,
- stosowanie zasady stopniowani trudności w nauce czytania w połączeniu z częstym, stosowanie pochwał słownych oraz nagród w postaci naklejek,
- proponowanie dzieciom książek zgodnych i ich zainteresowaniami oraz omawianie ich,
- stosowanie punktów i pozytywnych ocen za postępy w nauce czytania,

- мотивування дітей poprzez własną – aktywną czytelniczo postawę.

Doskonalenie zawodowe nauczycieli w zakresie metod nauki czytania nie wygląda imponująco. Nauczyciele najczęściej wykorzystują klasyczne i standardowe metody, które poznają podczas własnych studiów. Nie ma zajęć otwartych (koleżeńskich), które stanowiłyby inspirację do wzajemnej wymiany pomysłów wśród kadry pedagogicznej. Znaczna grupa badanych uczniów umiejętność czytania opanowała na poziomie średnim, co nie zapewni im powodzenia w nauczaniu systematycznym od klasy czwartej (Janicka-Panek, 2020). Niepokojących danych dostarcza analiza częstotliwości i różnorodności ćwiczeń w czytaniu. Czytanie w klasie szkolnej jawi się jako czynność stereotypowa i monotonna, pozbawiona interesujących doświadczeń, co nie działa na uczniów motywująco. Dostrzegam tutaj obszary do doskonalenia zawodowego nauczycieli.

References

- Rytłowa, J. (1963). *Czytanie w szkole; klasy I – IV*. Warszawa: PWS.
Silberg, J. (2005). *Nauka czytania przez zabawę*. Warszawa: K.E. LIBER.
Janicka-Panek, T. (2020). *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej*. Skierniewice, Radom: PUSB Łukasiewicz – Instytut Technologii Eksploatacji.

Тереза Яніцка-Панек

СУЧАСНІ ВЧИТЕЛІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА РАННЬОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ ПРО МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ (ПЕДАГОГІЧНА ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА)

В експериментальній статті представлено результати дослідження методів навчання читання молодших школярів у Польщі. Автор описує методіку та результати експериментального дослідження, у якому взяли участь сертифіковані вчителі з належним професійним досвідом, що працюють у сільських і міських школах. Респондентам необхідно було 1) із переліку методів обрати ті, що їм відомі; 2) віднести методи навчання до імен своїх творців та до його відповідного опису; 3) визначити причини вибору того або іншого методу навчання читання; 4) назвати частоту використання вправ для читання та їх види; 5) надати інформацію про джерела, з яких опитувані вчителі отримують знання з методіки навчання читання.

Автор підкреслює, що вчителі початкових класів під час професійної освіти вивчають і мають у своєму розпорядженні безліч методів навчання читання молодших школярів (кольоровий і звуковий метод, метод складу, метод впевненого старту, альтернативний метод, природний метод читання, метод навчання раннього читання, навчання читання та письма з допомогою фонетичного літерно-кольорового методу та ін.). Проте найчастіше

використовують лише один із них – аналітико-синтетичний, а іншими послуговуються епізодично. Експериментально доведено, що вчителі не встановлюють зв'язку між низькою компетентністю читання в багатьох молодших школярів і обмеженістю методичного інструментарію, який вони використовують. Результати досліджень указують на рутинні та стереотипні вправи, якими застосовують практики для вдосконалення читання, що також може бути причиною низької успішності навчання читання. Варто порушити питання щодо детермінантів проаналізованої педагогічної ситуації та шукати ефективні методи підвищення кваліфікації вчителів.

Ключові слова: процес навчання читання; методи навчання читання; молодші школярі; результати експериментального дослідження; методична компетентність учителів.

Teresa Janicka-Panek

MODERN TEACHERS OF PRESCHOOL AND EARLY SCHOOL EDUCATION IN POLAND ABOUT THE METHODS OF READING (PEDAGOGICAL THEORY AND PRACTICE)

The experimental article presents the results of a study of methods of teaching reading to primary school children in Poland. The author describes the methodology and results of an experimental study involving certified teachers with relevant professional experience working in rural and urban schools. Respondents had to 1) choose from a list of methods that they know; 2) refer teaching methods to the names of their creators and its corresponding description; 3) determine the reasons for choosing one or another method of teaching reading; 4) name the frequency of use of reading exercises and their types; 5) provide information about the sources from which the interviewed teachers receive knowledge of the methods of teaching reading.

The author emphasizes that primary school teachers in vocational education study and have at their disposal many methods of teaching reading to primary school children (color and sound method, composition method, good start method, an alternative method, natural reading method, early reading method, reading instruction and writing using the phonetic letter-color method, etc.). However, most often only one of them is used - analytical-synthetic, and the others are used sporadically. It has been experimentally proven that teachers do not see a connection between the low reading competence of many younger students and the limited methodological tools they use. Research results indicate routine and stereotypical exercises to improve reading, which may also be the cause of low effectiveness of reading instruction. It is necessary to raise the issue of the determinants of the analyzed pedagogical situation and look for effective methods of teacher training.

Keywords: reading learning process; methods of teaching reading; junior schoolchildren; results of experimental research; methodical competence of teachers.

Одержано 15.10.2020 р.